

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Verly Nielsen

VILHELM MARSTRAND:
SLÆGTSHISTORISKE
BIDRAG

I.

FORSKELLIGT FRA GENEALOGIENS
OG PERSONALHISTORIENS VERDEN
SÆRLIGT VEDRØRENDE NAVNESAGEN

SÆRTRYK AF PERSONALHISTORISK
TIDSSKRIFT, 38. AARGANG 1917

KØBENHAVN 18. APRIL 1917
A/S J. H. SCHULTZ BOGTRYKKERI

VILHELM MARSTRAND:
SLÆGTSHISTORISKE
BIDRAG

I.

FORSKELLIGT FRA GENEALOGIENS
OG PERSONALHISTORIENS VERDEN
SÆRLIGT VEDRØRENDE NAVNESAGEN

SÆRTRYK AF PERSONALHISTORISK
TIDSSKRIFT. 38. AARGANG 1917

KØBENHAVN 18. APRIL 1917
A/S J. H. SCHULTZ BOGTRYKKERI

Forskelligt fra Genealogiens og Personalhistoriens Verden. Særligt vedrørende Navnesagen.

Af **Vilhelm Marstrand.**

Redaktørens direkte Opfordring i forrige Hæfte om at fremkomme med Bidrag til »Forskelligt fra Genealogiens og Personalhistoriens Verden« forekommer mig værd at paaskønne, i det Hele taget Indførelsen af denne Afdeling, som synes ganske godt egnet til Drøftelse af mindre Emner, ligesom jeg tror de fleste vil finde dens anekdotiske Præg oplivende ved Siden af det mere »videnskabelige« Stof, og jeg ved da ingen bedre Maade at gøre det paa, end ved at tage Mod til mig, og forsøge at yde et lille Bidrag til nævnte Afdeling. Dertil vil jeg yderligere gerne knytte Ønsket om, at den gensidige Tilfredshed mellem Redaktør og Læsere der er én Grundbetingelse for ethvert Tidsskrifts Trivsel fortsat maa øges, og dermed Værdien af det Arbejde som udføres.

Først er der Voldgiftssagen. Den skal jeg nu ikke sige meget om, for alle kan vist blive enige om, at lige saa berettiget og rimeligt det er at dadle enhver Form for Dilettantisme, det bør, hvor svært det end i visse Tilfælde som for Eks. det foreliggende kan falde en, gøres med aldrig svigtende Takt paa en imødekommende og hjælpende Maade. Ellers opnaar man blot det modsatte af den Højnelse af Niveaue't der tilstræbes, idet endnu flere Stamtavler end nu saa vil unddrage sig en Kritik der føles uskaansom ved at udkomme som »Trykt som Manuskript«. Og derved er intet vundet. Forskningen ser tværtimod helst, og Læserne med, at saa mange som muligt bliver omtalt og bedømt, i det Hele offentligt tilgængelige.

Langt fornøjeligere er den af Redaktøren fremdragne Erfaring, at man til et givet Anepar som Regel lettere finder Hustruens Forældre end Mandens, og Begrundelsen, at det særlig maa være fordi, den driftige unge Mand, der søger at naa op, oftest vil gifte sig ind i et socialt set højere staaende Befolkningslag end det han selv tilhører.

Erfaringen er som Gennemsnitserfaring betragtet utvivlsomt rigtig, men Begrundelsen kan ikke være det. Thi lige saa sikkert det er, at man ofte træffer det paaberaabte Forhold, det modsatte, at Piger, og vel navnlig smukke Piger, gifter sig opad, ses jo ogsaa. Og da der vist omtrent er samme Forhold mellem gifte og ugifte i alle Samfundslag, saa maa disse Tilfælde i det Hele og Store veje hinanden op; under alle Omstændigheder er de saa faa i Forhold til det Antal Ægteskaber, hvor Niveaue't omtrent er ens, at de slet ikke kan forklare det omtalte Forhold.

Forklaringen er da ogsaa langt simplere. Mændene har i en ganske anden Grad end Kvinderne maattet søge Virksomhed paa fremmede Steder, og slog de sig ned et saadant Sted, er det, saadan som Kilderne engang er, vanskeligt ofte ugørligt at finde Oplysning om hvor de kom fra, og selv i de gunstige Tilfælde, hvor man kan finde Fødested opgivet, maa man ofte nøjes med saa almindelige Angivelser som »født i Jylland, »Tyskland«, eller lignende. Men det, at de slog sig ned, vil jo som Regel sige, at de tog Hustru paa Stedet, i de fleste

Tilfælde ud af Forældrenes Hus. Det er derfor, at Chancen for at finde hendes Forældre er større end for at finde hans.

Fænomenet og Forklaringen er maaske af ret underordnet Betydning. At det er fremdraget kan dog altid betragtes som et personligt tiltalende Vidnesbyrd om Interesse og Optagethed, men sagligt er det lidet tilfredsstillende at se »interessante« Forklaringer, hvor mere jævne er bedre.

Noget lignende kan siges om den lille muntre Historie om Fyrstens Susi, der hemmeligt blev gift med Kammertjeneren. Ikke saadan at forstaa, at Historien ikke er god nok; i den Henseende er der ikke noget i Vejen, men naar den skal bruges til at vise, at Kirkebogsstudiet ikke er aandløst, falder den dog lidt igennem. Rent bortset fra, at saadanne »Oaser« er saa sjældne, at jeg let synes man maa kunne blive enige om, at en Gennemgang af en Kirkebog for at finde en enkelt Indførsel, som Regel er en temmelig aandløs Beskæftigelse, — det kan under ingen Omstændigheder blive det anekdotiske, der gør et Studium aandfuldt, giver det virkelig Værd. Det maa være den Optagethed hvormed man gaar ind i Studiet, hvad enten det, naar det drejer sig om Kirkebøger, gaar ud paa at klare befolkningsstatistiske Spørgsmaal, at kombinere og rede ud fra hinanden de mange ofte ens Navne, man samtidigt kan træffe i samme By, at paavise de Spor af overleverede Forestillinger som giver sig til Kende i de ofte næsten automatisk virkende Opkaldelsesregler, eller hvad man nu nævne vil. Ligger kort sagt i alt det, man faar til givende, naar man for Alvor gaar løs paa en Opgave.

Men derfor skal man ikke kimse ad »Oaserne«, de har deres opmuntrende Betydning. Historien om Susi er nok et Par Minutters Opmærksomhed værd, og der er altid Grund til at glæde sig hver Gang man træffer Indførsler, der afslører menneskelige Svagheder og Glæder. Her et Par Stykker.

Da Hans Hansen Bolting 12 I. 1687 blev gift i Fraugde med den der-værende Præsts ældste Datter, Edele Katrine Clavsdatter Barfod, var det lige sent nok, da deres ældste Søn blev født i Rolfsted allerede 27 III. 1687, døbt 6 IV. Degnen, der førte Kirkebogen, søgte at dække over »Skandalen« ved kun at indføre: 1687 »den Onsdag efter H. 3. Konger viet Hans Hansen og Ædel Katrine« efterfulgt af et senere tilføjjet »Clavsdatter«, uden mod almindelig Sædvane at fremhæve Indførslen, og uden med et Ord at nævne, at hun var Præstens Datter.

Da Boild Pedersdatter 3die Gang stod offentlig Skrifte i Aalborg Budolfi Kirke 19 IX. 1655 sammen med hendes Medskyldige Rasmus Weidemann, har Præsten, synligt oprørt over hendes Uforbederlighed, trods Kirkens Tugt og de Formaninger han næppe har sparet paa, udfor hendes Navn skrevet; »Afhannem i hans Huus besofuit. Nu tridie Gang.

Endelig skal fra Kirkebogen for St. Thomas anføres en lille Indførsel, der afspejler lidt af den umiddelbare Glæde de Folk, der har lagt ny Jord under sig, alle Dage har haft: 3 V. 1700 døde Samsons Borrins Datter, en stor og tyk Pige, en 8te à 10 Uger efter at hun var hidkommen med hendes Fader fra Holland.

Men ønsker man den Slags »Documents humains«, saa indeholder Skifterne et ganske anderledes rigt Stof. Ikke sjældent kan man træffe originale Breve som Bilag, men ogsaa i selve Tilførslerne kan man ofte finde ganske pudsige Ting, der kan gøre Sider af de paagældendes Liv vidunderligt levende for en, som for Eksempel følgende:

I Pesten 1711 i København døde Organisten ved Helliggeist Kirke Chri-

stian Geist, hans 3die Hustru og samtlige Børn. Da alle hans Arvinger var bosat i Mecklenburg varede det naturligvis længe, inden Skiftet kom i Orden. — det blev først sluttet 9 XII. 1718 — og det synes en vis Sr. Niels Lindam at have forsøgt at gøre sig indbringende, idet han i 1714 fremkom med en Obligation paa 500 Rdr., som han skulde have laant den Afdøde. Den var vistnok ikke helt ægte, den blev ihvertfald afvist som Følge af de Indvendinger Arvingerne fremkom med i en Skrivelse af 26 VI. 1714. Blandt disse Indvendinger var følgende maaske mindre gode som Bevis betragtet, men ikke mindre kuriøse:

»Tilmed er 4de) overalt notair og kundbart, at den sl. Mand Christian Geist havde en Hustrue, som Dag og Nat eftertragede at underkue ham til at indgaae alt det hun behagede, og særdeeles om hand ved Døden skulle før hende afgaae, hun da for sig og sine med hannem aufløde Børn skulle nyde alt hvis han efterlod, og hans egne Børn, som vare hendes Stifbørn, skulle gaae derfra, som Fuglen fra Axet, hvilket gav den Prøve fra sig, at da Manden sligt ikke ville indgaae, rejste hun fra ham og blev borte en Tiid lang, saa hand omsider maatte hendte hende tilbage igen«.

Alligevel, lige saa forfriskende det er at støde paa slige malende Billeder, de kan ikke være endeligt eller eneste Maal for Forskningen, og ganske særligt kan Genealogien ikke se bort fra de Opgaver det praktiske Liv byder den, og som en af de vigtigste der for Tiden frembyder sig her i Landet maa utvivlsomt nævnes *N a v n e s a g e n*.

Den her i Tidsskriftet derom indledede Diskussion er nu blevet standset, og det er, naar der ses hen til det personlige Præg Diskussionen antog maaske ganske heldigt. Men selve Sagen lader sig ikke afvise, og det vilde sikkert baade være velset og heldigt, om Bestyrelsen i Vinterens Løb lod holde et Møde, hvor Spørgsmaalet kunde blive saa alsidigt drøftet som muligt.

Det der har forbavset en almindelig Læser mest ved den førte Diskussion er sikkert den principale Uenighed der er mellem Deltagernes Grundbetragtninger.

Og dog maa der, hvordan man end stiller sig til Spørgsmaalet om den R e t Direktør Hauch-Fausbøll hævder enhver har til at anvende Fars og Mors Navn som dobbelt Efternavn, let kunne naas til Enighed om, at det er s t ø - d e n d e for en normal Retsbevidsthed, at en Mand, der lovligt er tillagt Navnet Valdemar Henry Kofod Hansen, ved Dom er forbudt at kalde sig Kofod Hansen, fordi en anden Mand, der ovenikøbet slægtshistorisk set har mindre Adkomst til Navnet, har taget Forbehold paa Navnet Kofod-Hansen, naar samtidigt Hjorth Nielsen og forresten Hundreder med ham kan usurpere tilsvarende Navne, for sig selv og for deres Børn, blot der i k k e er taget Forbehold.

Og bliver de kendte under dette Navn, kan det være dem ganske ligegyldigt, om de maa skrive Navnet med Bindestreg eller ej — saadan rent ortografiske Fixfæxerier burde Lovgivningen eller Bevillingsmyndighederne overhovedet ingen Opmærksomhed skænke, saa lidt som der bør lægges Vægt paa, om en Mand staver sit Navn med k eller c, med i eller j, eller skriver det med lutter smaa Bogstaver, med gotiske ditto, eller med Krølle over eller under. Publikum vil — og med Rette — kræve, at for Eks. Hjorth Nielsens Navn

i en Vejviser findes under Hjorth Nielsen, ikke under Nielsen, ganske ligegyldigt om der ogsaa findes Folk, der hedder Hjorth-Nielsen. Det modsatte er alt for upraktiskt.

Der er her, forekommer det mig, kun 2 Veje at gaa, enten maa man ganske forbyde privat Dannelse af saadanne dobbelte Efternavne, eller man maa lade Folk danne og bruge dem som Skik er, blot ikke anerkende dem som Slægtsnavne i den Forstand at de kan beskyttes.

Den første Vej lader sig imidlertid næppe gaa, thi ligefrem forbyde Folk at bruge deres fulde Navn kan man dog vanskeligt, og Praksis skal saa nok altid vise sig at være stærkere end nogen Lov.

Er en Mand blevet kendt under Navnet Ove Thomsen, P. G. C. Jensen eller lignende, saa indgaar For- og Efternavn, henholdsvis Forbogstaver og Efternavn, paa tilsvarende Maade som de ovenomtalte dobbelte Efternavne, en saa fast Forbindelse, at de i almindelig Bevidsthed fremtræder som ny Efternavne. Og i Overensstemmelse hermed er der da ogsaa blevet bevilget Slægtsnavne som Troels-Lund, Troels-Smith o. s. v.

Men her er man i endnu højere Grad end ved de dobbelte Efternavn ude for den ovenberørte Vanskelighed. Lige saa lidt man har haft noget imod, at en Mand bliver kendt under Navnet Johannes V. Jensen, kan man med Rimelighed indvende noget imod, at en anden kalder sig R. Troels Lund, særlig hvis hans første Fornavn er et ildeklingende Navn, og han vil under alle Omstændigheder blive kendt under dette Navn, saafremt han fortsætter et af en Far Troels Lund grundlagt Firma. Og isaafald vil det igen være upraktiskt at forlange af Folk, at de skal huske, at Troels-Lund'erne opføres under T., men TroelsLund'erne under L.

Lad endda gaa her, hvor den rigtige Troels Troels-Lund's Navn og Værk er saa bekendt, at man maaske kan huske denne Adskillelse en Tid lang, adskilligt værre er det, naar en Kaptajn Troels Smith faar Bevilling paa Navnet Troels-Smith, og endnu en Del værre vilde det være om der blev givet Bevilling paa Navne som Troels-Nielsen.

Langt bedre kunde det forsvares at bevilge Navne som Troelslund og Troelsmith, navnlig naar der som i sidstnævnte Tilfælde ved Sammensmeltningen kan falde et eller flere Bogstaver bort, thi en saadan Sammensmeltning vil ikke være af udelukkende ortografisk Natur, den vil sikkert meget hurtigt medføre den Ændring i Udtalen, at Eftertrykket kommer til at ligge paa første Stavelse.

Ønsker man en fornuftig Udvikling af Navnesagen, og det vil utvivlsomt sige, ønsker, at Befolkningen her, som i de fleste andre europæiske Lande faar faste kun paa Mandssiden arvelige Slægtsnavne, og man ikke paa en Gang vil paabyde Indførelsen af saadanne, saa forekommer det mig rimeligst om man vedblivende lader Folk kalde sig som det passer dem, saalænge de holder sig til de dem lovligt ved Daaben eller paa anden Maade erhvervede Navne.

Men at man paa den anden Side gør hvad der kan gøres for at faa Befolkningen til at antage faste Slægtsnavne, først og fremmest ved at give den nem og billig Adgang til Erhvervelse af saadanne og derefter ved ikke alene at yde de saaledes erhvervede Navne Beskyttelse, men ogsaa ved at lade være med at beskytte Dobbeltnavne hvis ene Del er et -sen Navn eller et utvivlsomt Fornavn.

Ellers opnaar man sikkert blot at øge det Navnekaos, som skabtes

ved den utvivlsomt mere velmente Forordning af 1828, end dens Virkninger har vist sig heldige.

Skal man ud af det, maa det ind i den almindelige Bevidsthed, at -sen Navne er misbrugte Patronymika, og lige saa lidt egnede til Slægtsnavne som almindeligt forekommende Fornavne.

Op det naaes næppe, naar saadanne Navne gennem en særlig Lov kan opnaa Beskyttelse som *S l æ g t s n a v n e*, blot de indgaar som Led i et Dobbeltnavn.

Det er ikke alene konsekvent at fastholde at de lige saa lidt er egnet til Slægtsnavne i det ene Tilfælde som i det andet, det medfører tillige, at man derved ikke krænker den Ret, enhver naturligt maa synes at have til at kalde sig med de Navne Vedkommende lovligt bærer, man maa blot hævde, at vil Familier som Kofoed-Hansen og tilsvarende opnaa *R e t s b e s k y t t e l s e* for deres Familienavn, saa maa de lige saa vel som Hansen'erne og Nielsen'erne antage et virkeligt Slægtsnavn, der kan beskyttes.

Det vilde som før nævnt være ønskeligt, om disse Forhold kunde blive drøftet ved et Møde, som maaske kunde give Stødet til en forbedret Praksis i det for Befolkningen i Virkeligheden uhyre vigtige Navnespørgsmaal.

Ved samme Lejlighed kunde man saa belyse det af Arkivar Thiset særligt fremdragne Spørgsmaal om Slægtsnavnes Overføring gennem Kvinder lidt nærmere, da man sikkert kun gennem en saa alsidig og fyldig Viden som muligt om disse Forhold kan naa til en Udjævning af de principale Uoverensstemmelser, som er kommet frem ved Diskussionen.

At den i Europa mest udbredte Skik er, at Slægtsnavnet fast følger Mandslinien kan der let naas til Enighed om, sandsynligvis ogsaa om, at det under de eksisterende Samfundsforhold er det mest praktiske. Den er under alle Omstændigheder her i Landet lovfæstet som Regel gennem Forordningen af 1828, og var allerede da almindelig Skik i hele Overklassen, medens Størsteparten af Bybefolkningen og Landbefolkningen klarede sig uden egentligt Slægtsnavn, men med hyppigt vekslende Kendingsnavne.

At den allerede langt tidligere var Regel indenfor Adelen er ogsaa sikkert, selv om der jævnlige findes enkelte Undtagelser, og de fleste vil vel gerne være enig med Arkivar Thiset i at alle Navneoverførelser gennem Kvinder er en *U s k i k*.

Men dermed er ikke sagt, at denne »Uskik« har været »*U n d t a g e l s e n* *a l d r i g R e g l e n*«; jeg tror tværtimod man ved en nærmere Betragtning maa komme til det Resultat, at saadanne Overførelser baade i Danmark og i Norge i meget lange Tider har været saa udbredt en Skik, at Forordningen af 1828 for en stor Del maa opfattes som rettet mod denne Skik.

Det er rimeligvis ogsaa Reminiscenser fra disse Skikke, der har gjort Dobbeltnavne og Betragtninger som de af Direktør Hauch-Fausbøll fremsatte saa almindelige som de er. Det er jo fra mange andre Omraader godt kendt, at Skikke og Overleveringer holder sig meget længere end de Forestillinger de oprindeligt var knyttet til.

Uden at komme nærmere ind paa de til forskellige Tider herskende Opkaldelsesregler, særlig Spørgsmaalet om, naar man begyndte at opkalde endnu levende Personer, og uden at gøre nogetsomhelst Forsøg paa Fuldstændighed, skal jeg i det følgende nævne enkelte Eksempler paa hvor efter Nutidsbegreber mærkelige Forhold der ofte fremkom under Anvendelsen af de almindelig kendte Regler, at først og fremmest opkaldtes eventuel afdød Ægtefælle, der- efter begge Sæt Bedsteforeldre.

Særlig mærkelig forekommer maaske Overføringen af Efternavn, men at en Række Børn, naar Faderen intet Slægtsnavn førte, tidligere som Regel antog Moderens, er saa almindeligt, at der næppe findes et eneste ældre Slægtsnavn, som ikke adskillige Gange er arvet ned i Kvindeliniier, og saa ofte omtalt, at jeg ikke behøver at nævne Eksempler.

Ret almindelig kendt er det vist ogsaa, at et Slægtsnavn gennem Opkaldelse af afdød Ægtefælle kan overføres til Personer, der end ikke er i Blodslægtskab med Navnets oprindelige Bærere. Jeg kan for Eks. nævne det allerede i dette Tidsskrifts 4de Bind omtalte Tilfælde med Familien R o s t r u p .

Et andet udmærket Eksempel frembyder den store kendte Familie P l u m , hvis Stamfader, Professor juris Claus Plum (1585—1649) var ældste Søn af Købmand, Byfoged i København og senere kongelig Herold (d. v. s. Gesandt) Peder Frandsen (c. 1545—1608), der c. 1583 ægtede Katrine Sibe (c. 1545—1613), Enke efter kongelig Hofskrædder Claus Plum, død c. 1581.

Den Slags Overføringer er i det Hele taget ikke sjældne, særlig hyppigt træffes de i Præsteslægterne, da det jo var meget almindeligt, at en nyansat Præst maatte ægte Forgængerens Enke. Deres første Søn blev da opkaldt efter Forgængerens, hvis Slægtsnavn derved ofte førtes videre, navnlig naar Faderen ikke selv førte noget.

Men selv i de Tilfælde, hvor Faderen førte Slægtsnavn, sejrede i mange Tilfælde dog den afdøde Ægtefælles, eller Moderens, oftest kun for den særligt opkaldte Søns Vedkommende, men ogsaa tit for alle Børnenes eller en Del af Børnenes Vedkommende.

Clemen Weidemann (c. 1623—c. 1684) i Nibe havde med Marie Paludan (c. 1628—1700) blandt andet 2 Børn opkaldt efter hendes Forældre Dr. med. Læge og Kannik i Viborg Lukas Paludan (c. 1582—1638) og Maren Popp, samt 1 efter sidstnævntes Far Købmand i Aalborg Povl Popp, død 1630. Denne Søn Povl og Datteren Maren træffes flere Gange i Tingbøgerne for Nibe, kaldet Povl Popp og Maren Popp, uden at der kan være Tvivl om deres Identitet, ja i et Skøde af 1 IX. 1695 tinglæst for Viborg Landsting 18 IX. 1695 nævnes i Teksten som Vidne P o v l P o p i Nibe, skønt han underskriver sig P o v e l V e j d e m a n n eg. h.

I dette Tilfælde endte det dog med, at Navnet Weidemann sejrede, og fuldstændig Overgang til nyt Slægtsnavn fra et gammelt træffes i den Slags Tilfælde som Regel ogsaa først nogle Generationer længere ned i Tiden. At Navnet Popp i nærværende Tilfælde brugtes en Del, maa sikkert skyldes dets Nemhed, thi den efter Morfaderen opkaldte Søn Lukas ses aldrig at være kaldet Paludan, kun Lukas Weidemann (c. 1654—1693).

Derimod havde sidstnævnte en Datter Marie, død 1753, gift c. 1717 med Jørgen Kristensen Aggersborg, og af deres 5 Børn kaldte de 4 sig Aggersborg, men Sønnen Lukas, egentlig Lukas Weidemann Jørgensen Aggersborg (c. 1720—1768), og de 5 Døtre, han efterlod sig, kaldte sig altid Weidemann.

Ovennævnte Poul Popp Clemensen Weidemann havde ogsaa en Datter Marie (c. 1698—1776). Hun var gift med Morten Hansen Kirkegaard, død 1744, der som Regel forekommer uden Slægtsnavn, og af deres 8 overlevende Børn kaldte de 5 sig Kirkegaard, de 3 Weidemann, deriblandt ikke alene en Søn Poul og en Datter Marie Kristine, men ogsaa en Søn Morten.

Saadan kunde man blive ved længe, men det anførte er forhaabentlig tilstrækkeligt til at give et lille Begreb om, hvor hyppigt Slægtsnavne vekslede

i ældre Tid, ikke fordi Moderens var finere, men blot fordi almindelig Skik krævede hendes Slægt opkaldt ligesaavel som Faderens.

Endnu ejendommeligere er dog de Forhold der kan fremkomme, naar 2 eller flere Brødre faar samme Fornavn.

Dette, der er ganske stridende mod Nutids Skik og forresten saa godt som aldrig træffes paa Øerne, har imidlertid været staaende Skik i store Dele af Jylland, og er vistnok ikke helt forsvundet endnu.

Mange vil vistnok fra Johannes V. Jensens Himmerlandshistorier 3die Samling huske den smukke Skildring han der har givet af sin Farfar Jens Jensen Væver, død 1882, og at det om denne fortælles, at han efterlod sig 3 Sønner; Jens Jensen, Hans Jensen og Jens Jensen, men »Sammenhængen med min Bedstefaders ringe Opfindsomhed i Retning af at give sine Drengene Navn har jeg aldrig rigtig kunnet faa opklaret. Han lader til at have hængt med særlig Troskab ved det almindeligste Navn i Danmark. Det har til Dato været nødvendigt for at skelne imellem dem at kalde den ene »Store Jens«, den anden »Bitte Jens«.

Saadan noget sker imidlertid ikke af manglende »Opfindsomhed«, det skal Præst og Naboer nok sørge for, og Tilfældet er da ogsaa saa langt fra at være enestaaende, at man kan være aldeles vis paa, at der, selv om Motiveringen synes glemt, har fundet en fuldkommen regelbunden Opkaldelse Sted.

Maaske efter begge Bedsteforældre, thi naar disse havde samme Fornavn var det i store Dele af Jylland ikke som paa Øerne tilstrækkeligt at opkalde dem begge i et Barn, de skulde hver have sit. Men hvis Aldersordenen er rigtig, og ikke flere Sønner er døde som smaa, er det dog i nærværende Tilfælde sandsynligst, at Store Jens er opkaldt efter en tidligere Mand til Moderen, Hans efter hendes Far og Bitte Jens efter Farfaderen.

Det ses let, at der i Tilfælde, hvor begge Bedstefædre har samme Fornavn og Konen tillige Enke efter en Mand af dette Navn, er Mulighed for 3 ensbenævnte Sønner, og paa tilsvarende Maade kan 3 Døtre faa samme Navn, men Reglerne maa være mere omfattende, ogsaa fjernere Slægtninge eller Forfædre maa have kunnet gøre Krav paa at blive opkaldt, da man jævnligt træffer endnu flere parvis ensbenævnte Sødskende end Bedsteforældrenes og eventuelt tidligere afdøde Ægtefællers Navne tillader.

Jeg skal i det følgende nævne enkelte Eksempler, der forøvrigt let kunde suppleres med mange flere, paa saadanne ensbenævnte Sødskendepar.

I Rostocks Universitetsmatrikel finder man April 1589 indskrevet:

Nicolaus Laurenti Barfodius } fratres Dani.
 Nicolaus Laurenti Barfodius }

men her er det kun tilsyneladende der er Tale om 2 ensbenævnte Brødre, den ene hed Niels, den anden Claus, den første blev Præst i Nebel 1592, den anden i Sneum 1593.

Paa samme Maade kan man træffe immatrikuleret 2 Brødre Johannes der paa Dansk fører de forskellige Navne Hans og Jens, men Oversættelserne til Latin er i begge Tilfælde fuldstændig korrekte. Først langt senere fandt man paa at gøre Adskillelse paa Latin gennem Anvendelse af Navnene Claudius og Janus.

Det kan i Forbigaaende bemærkes, at medens man roligt kan oversætte disse sidste Navne ved henholdsvis Claus og Jens, man kan ikke, som det saa ofte ses, fra et latinsk Nicolaus eller Johannes (og Joannes) slutte til et dansk Niels, henholdsvis Hans, der kan ligesaagodt være

Tale om en Clavs eller Jens, og dette at forstaa saaledes, at et Nicolaus Nicolai for Eks. ikke alene kan betyde Niels Nielsen og Clavs Clavsen, men ogsaa Niels Clavsen og Clavs Nielsen.

Af og til træffer man dog immatrikuleret virkelig ensbenævnte Brødre. Det morsomste Tilfælde jeg kan nævne, er de 2 Brødre, der fra Viborg Skole blev immatrikuleret i København 3 VIII. 1660:

Christianus Petri Agerholmus, natu major.

Christianus Petri Agerholmus, natu minor.

De var ifølge Wibergs Præstehistorie Tvillinger, begge født 3 XII. 1637 i Agerholm Præstegaard for V. og Ø. Vandet Sogne i Thy, blev begge Kandidater 23 IV. 1662 og begge ordinerede til Sognepræster i samme Herred 15 I. 1673, den ene til Hundstrup og Østerild, den anden til V. og Ø. Vandet.

Man kan jo ikke sige andet end, at det er et Held de i den Grad fulgte hinanden i tykt og tyndt; det vilde ellers have været lidt vanskeligt at afgøre, om det var den først immatrikulerede der blev Præst først eller sidst.

De er tydeligvis opkaldt efter Farfar og Morfar, idet de var Sønnen af Peter Kristensen Øland, Præst i V. og Ø. Vandet, og Sidsel Kristensdatter.

Endnu almindeligere forekommer dog saadanne Dobbeltnavne i Bondebefolkningen, jeg kan f. Eks. henvise til de mange Tilfælde der forekommer i Klitgaard: »Kjærulfske Studier«, og skal her nøjes med at anføre et enkelt særlig sammensat Tilfælde.

Peder Mikkelsen (1715—1797), der var Fæster af en Gaard kaldet Fauersholt i Fjølsted By Sindal Sogn ved Hjørring, og som 1748 blev gift med Mette Jensdatter fik følgende Børn døbt i Sindal; Sidsel i 1749, Mikkeli i 1751, Maren i 1753, Jens i 1755, Kristen i 1756, Povl i 1758, Mette i 1764, Krister Nr. 2 i 1765, Anne i 1769, Maren Nr. 2 i 1771 og Peder i 1775.

Blandt de begravede kan man ingen af disse Børn finde før 1776, og man studser derfor lidt ved Kristen Nr. 2 og den foregaaende Mette, og spørger, om ikke Peder Mikkelsen i Aarene 1758—1763 skulde være bleven gift igen med en Kristensdatter. Jo ganske rigtigt, 1763 6 I. begravnes Mette Jensdatter (1720—1763) og 13 XI. 1763 bliver han gift med Karen Kristensdatter (1734—1790).

Nu viser en nærmere Undersøgelse, at Peder Mikkelsen er Søn af Mikkeli Kristensen (c. 1684—1743) og Maren Pedersdatter, død c. 1720, at Mette Jensdatter er Datter af Jens Nielsen (c. 1671—1760) og Margrethe Thomasdatter (c. 1680—1755), og Karen Kristensdatter af Kristensen Jensen (c. 1702—1770) og Anne Nielsdatter (c. 1701—1759).

Herefter maa Børnene være opkaldt paa følgende Maade: Sidsel maa være opkaldt enten efter en tidligere ukendt Hustru til Peder Mikkelsen, eller da Mormoderen Margrethe Thomasdatter er i Live maaske efter sidstnævntes Mor, men dette Spørgsmaal kan ikke, som man kunde vente det, løses ved Hjælp af Folketællingen 1787, idet Peder Mikkelsen og Karen Kristensdatter mærkeligt nok ikke kan findes.

Iste Søn Mikkeli er opkaldt efter Farfar, 2den Datter Maren efter Farmor, 2den Søn Jens efter Morfar, 3die Søn Kristen efter Farfars Far. Hvem 4de Søn og sidste Barn af dette Ægteskab er opkaldt efter ved jeg ikke, det er ikke efter nogen af Oldefædrene.

Iste Datter i næste Ægteskab bliver saa opkaldt efter den afdøde Hustru Mette, Iste Søn Kristen Nr. 2 efter Morfar, 2den Datter Anne efter Mormor. Den næste Datter Maren Nr. 2 er vistnok opkaldt efter Faderens Pleje- og Stifmor, Farfaderens 3die Hustru, der ligesom den første hed Maren

og endelig er den sidste Søn Peder sikkert opkaldt efter Farmors Far, den samme som Faderen i sin Tid blev opkaldt efter.

Men ogsaa i Borgerlægterne forekommer Dobbeltnavne hyppigt, jeg skal imidlertid ikke trætte med at anføre flere Eksempler, blot nøjes med at anføre et Par Tilfælde, hvor de sædvanlige Opkaldelsesregler ikke er tilstrækkelige til at forklare Forholdene.

Feldbereder i Aalborg Urban Jakobsen (Gedsmann), død 1653 gift c. 1617 med Maren Jørgensdatter, død 1645 havde følgende Børn; Jakob, den senere Borgmester som skød sig selv, Johanne, Anne Nr. 1, Jørgen, Maren Nr. 1, Anders, Maren Nr. 2 og Anne Nr. 2. Begge Døtre Anne og begge Døtre Maren blev gift, og begge Sæt kan selvsagt ikke forklares ud fra deres iøvrigt ukendte Bedstemødres Navne.

Paa normal Maade kan man heller ikke forklare Forholdene i Familien Harbo i Ringkøbing, hvor der omkring 1700 levede 3 Fuldblødre Kristen Kristensen Harbo d. ældre, død 1709, Kristen Kristensen Harbo d. yngre, død 1712 og Peder Kristensen Harbo, død 1732.

Førstnævnte, hvis Hustrus Navn ikke kendes, efterlod sig foruden nogle Døtre, kun de 2 Sønner: Kristen Harbo d. ældre, født 1688, lever 1713 i København, og Kristen Harbo d. yngre, født 1691, død 1732 i Ringkøbing. Den mellemste, der var Overformynder, døde som sagt 1712, men uden at efterlade sig Børn, og den yngste, der var Skomager havde med sin Hustru Kirsten Larsdatter Kiødal følgende Sønner: Kristen Harbo d. ældre, født 1706, Kristen Harbo d. yngre, født 1709 og Jens Harbo, født 1710. Om deres senere Skæbne ved jeg kun, at en Søn døde i 1711, og at mindst 1 Søn Kristen levede i 1731. Sidstnævnte blev vistnok senere Vice-Raadmand i Helsingør og døde 1751.

Det er sandsynligt, at en eller anden Gang har 2 Brødre faaet Navnet Kristen efter ensbenævnte Bedstefædre, og at en saadan Dobbeltopkaldelse derefter er blevet Tradition i Familien, men »Tradition« vil sikkert kun sige, at disse Brødre paa ganske bestemt Maade har kunnet gøre Krav paa Opkaldelse.

Og endnu mere brogede er Forholdene ved de gennem Skifter i Nibe 1 XI. 1747 og 11 I. 1762 sikrede 5 Fuldblødre: Niels Corneliusen Roed i Nibe, Niels Corneliusen Roed i det nærliggende Klitgaard, Niels Corneliusen Hvid i Nibe, Kristen Corneliusen Roed i Nibe, og Kristen Corneliusen Hurtigkarl sammesteds, til hvis Afstamning jeg dog kender saa lidt, at jeg ikke kan give nogen Forklaring paa denne Overflod af ens Navne.

Disse Dobbeltopkaldelser kan synes meget besværlige, men ret beret er de det ikke i højere Grad, end naar man nu i samme Familie har 2 Døtre Anna Marie og Anna Lise, og det er under alle Omstændigheder nu efter deres Død langt lettere at holde alle disse ensbenævnte Sødskendepar ude fra hinanden, end for Eks. de tabrige Claus Plum'er, man træffer blandt ovennævnte Professor Claus Plums Efterkommere. Det ligger naturligvis for en stor Del i, at deres egen Samtid selv var interesseret i at holde dem ude fra hinanden.

Johannes V. Jensens 2 Farbrødre kaldes henholdsvis Store Jens og Bitte Jens, Harboerne i Ringkøbing benævnes systematisk d. ældre og d. yngre, Urban Jakobsens Døtre kaldes første og anden Anne, første og anden Maren, og de mange forskellige Efternavne Cornelius Nielsen Roed's 3+2 ensbenævnte Sønner fører letter i høj Grad Adskillelsen.

Jeg skal sluttelig anføre hvordan de 3 Jens Strætter, som levede i Nibe i 1700aarene, holdtes adskilt i daglig Tale.

Den ældste Jens Knudsen Strætt (1724—1781) var Søn af Knud Jensen Strætt, død 1741, og kaldes som Regel derfor blot Jens Knudsen, de 2 næste var begge Sønner af Knud Jensen Strætts Broder Otte Jensen Strætt, død 1754 og dennes Hustru Anne Jensdatter Kok. Den ældste af dem var opkaldt efter Farfaderen Jens Knudsen Strætt, og føer derfor korrekt Navnet Jens Knudsen Ottesen Strætt (1738—1797), men kaldes som Regel blot Jens Strætt. Den yngste var opkaldt efter Morfaderen, og burde altsaa korrekt være kaldet Jens Kok Ottesen Strætt (1740—1799), men kaldes oftere Jens Ottesen Strætt, og Jens Ottesen Kok Strætt, hyppigst dog blot Jens Ottesen.

Man kan mene om disse Skikke og Sædvaner hvad man vil, er man opmærksom paa dem, er de Forhold de har affødt, ikke vanskeligere at udrede end alle andre, navnlig ikke naar der er bevaret Skifter. Og saa maa ingen klage, Kilderne er jo hyppigt saa mangelfulde og manglende, at man ikke kan komme videre.

Man kan derfor ikke rigtig deltage i Arkivar Thisets Beklagelse af det fremdragne Tilfælde med hin fynske Landsdommer, der 1387 kaldes Otto Tydynghehuze dictus Skynkel og 1423 Otto Skinkel, man Tidehus kaldes, naar Vaabnet som meddelt kendes, og enhver Tvivl om Vedkommende paa fædrene Side er en Tidinghus eller Skinkel dermed er udelukket.

Saa meget mindre, som man af selve de her anførte Benævnelser, uden at det modsatte helt tør benægtes, skuide mene, at han var en Tidinghus, thi det siger den latinske Bemærkning, og den danske skal saavidt jeg kan se snarest, kan ihvertfald lige saa let som modsat, tolkes paa denne Maade (den Tidehus man kalder Otte Skinkel).

Det forbavsede mig derfor ikke i Adelsaarbogen for 1916 at se det virkelige forholdt sig saadan, men til Gengæld, at jeg skulde finde Grunden til denne Navnevekslen i et udmærket og typiskt Eksempel paa en dobbelt Opkaldelse.

Første Gang han forekommer, nemlig i 1385, er det sammen med en ensbenævnt Broder: Ottoni et Ottoni fratribus Tedinghuze et Skinkel, og jeg kan vanskeligt i Overensstemmelse med de ovennævnte talrige Eksempler tro andet, end at de maa være opkaldt efter hver sin Bedstefader, og til Adskillelse kaldet med Vedkommendes Slægtsnavn.

Faderen Marqvard Tidinghus nævnes 1385—1397. Hans ukendte Far, der antages at være Søn af en ældre Marqvard Tidinghus, nævnt 1313, maa være født kort efter 1300 og have heddet Otto Tidinghus, hvilket yderligere bestyrkes ved at Sønnen Albert Tidinghus, nævnt 1378, ogsaa havde en Søn Otto Tidinghus, og Kantor i Haderslev, nævnt 1397—1414.

Moderen kan derimod ikke som anført maa ske være Datter af den i Aarene 1382—1390 nævnte Hr. Borqvart Skinkel, thi da hendes Sønner modtager Pant i 1385, maa hun allersnest være født i 1345, hvilket isaafald vilde medføre at Borqvart Skinkels Far Otto Skinkel, der nævnes 1357—1398 senest kan være født 1295. Det er imidlertid ganske umuligt, og det kan derfor betragtes som givet, at hun er Datter af sidstnævnte Otto Skinkel. Det passer med Aarstallene og forklarer fuldt ud Sønnernes ens Fornavne og veksellende Slægtsnavn.

Der kan næppe være Tvivl om, at man ogsaa i andre Tilfælde ved Hjælp af Opkaldelsesreglerne kan skaffe Vished i ellers tvivlsomme Spørgsmaal. Baade i ældre Tid, hvor Kilderne flyder saa sparsomt, at ethvert Vink er værdifuldt

og i yngre, hvor man, naar der ikke kan skaffes Skifter, som Regel mangler afgørende Bevis for, at en et eller andet Sted døbt Person er identisk med en senere forekommende Person af samme Navn, ofte er der maaske Tale om en Fætter eller en endnu fjærnere Slægtning.

Længst kan man naa, naar man kender samtlige Børns Navne og den Orden de er født i, men da de som smaa døde jo oftest er ukendte, er det særlig fra Dobbelt- og Efternavnsopkaldelserne, at man faar værdifulde Oplysninger, saaledes at disse for Nutidsbegreber saa mærkelige Forhold langt snarere maa kaldes vejledende end vildledende.

Alligevel kan jeg udmærket godt gaa med til at finde Reglerne uheldige, men kun i den Forstand, at de ikke mere er værd at følge.

Enartede Regler er nemlig et Gode af høj Værd, og historisk maa man erkende, at den Navngivning, der holder sig til et fast fædrene Slægtsnavn og vilkaarligt skiftende Fornavne, har sejret over det meste Europa. Og utvivlsomt med Rette, som den mest praktiske af de mange Skikke der har været anvendt, blot man muliggør, at de altfor hyppigt brugte Slægtsnavne nogenlunde let kan ombyttes med ny.

Et i Danmark anset Slægtsnavn som Lehmann er i Berlin for Eks. lige saa stor en Plage som Navnene Hansen og Nielsen herhjemme, og ogsaa her findes der lignende udbredte Navne, for Eks. Schmidt og Møller, som kun højst ugentligt kan kaldes Slægtsnavne. .

Derimod kan man vanskeligt tillægge faste Slægtsnavne synderlig Betydning af Hensyn til en Udvikling af Familiefølelsen. Denne omfatter i Almindelighed kun ret nære Slægtninge, men tager intet Hensyn til om de er paa Fars eller Mors Side, og har i det hele taget ikke noget med Navnet at gøre. Følelsen af at høre til en historisk kendt Slægt er nemlig kun de allerfærreste beskaaret, og ret beset maa det hævdes, at alle Slægter er lige gamle, det er kun Kendskabet til dem der kan standse kortere eller længere tilbage i Tiden.

Men denne Navngivning kan, hvad der er mere værd, lettere end de fleste andre give enhver dygtig Slægt den Følelse af Samhør med Nutid og Fremtid, som mere end noget andet betinger Overblik, og derigennem Evne til at udfolde Dygtighed, hvad enten det nu er paa Samfundets Top eller indenfor et begrænset Omraade.

Slægter af Postbude og Jærnbane mænd, hvor Gerningen er Tradition, er samfundsmæssig set lige saa ønskelige og betydningsfulde som de fra gammel Tid kendte Bonde- og Haandværkerslægter, Præste- og Officersslægter o. s. v.

Derfor maa det Arbejde, der Verden over, og maaske ganske særligt i de smaa nord- og vesteuropæiske Nationer, er udført for at udrede de almindelige Befolkingsklassers Slægtssammenhæng anses for at være af ikke ringe Værdi.

Kun gennem den nøjagtigste og fuldstændigste Udredning af saa mange enkelte Familiers Forhold som muligt kan man vente med Tiden at faa et saa fyldigt Materiale, at man kan naa længere ind til de store Spørgsmaal for Nationernes Liv som betegnes Arvelighed og Folkeforædling, end man ifølge Sagens Natur kan ved Hjælp af den almindelige Folketællingsstatistik.

Og man behøver ikke for det skematiske at glemme det levende. Tværtimod, jo mere Omhu man anvender paa at faa Skelettet i Orden, des fyldigere vil alt det der gør Billedet levende ogsaa strømme ind.

Det ser man bedst ved Anvendelsen af Tingbøgerne. Naturligvis gives der ikke de Aktstykker, som ikke lejlighedsvis giver Bidrag af særlig levende Art, men som Helhed er Tingbøgerne den rigeste, desværre ogsaa den vanskeligst anvendelige, af de Kilder vi har til slægtshistorisk Viden.

Ganske vist, om det bedste i Livet bærer de sjældent direkte Vidnesbyrd, men selv om de er rene Guldgruber for dem der interesserer sig for Skældsordenes Lyrik, intet er dog fejlagtigere end at tro de udelukkende handler om Livets Vrangside.

Tinget var ikke alene det Sted, hvor Trætterne afgjordes, men ogsaa det Sted, hvor alt af Interesse for Befolkningens ydre Liv kom frem, der vedtog man alle Fællesaftaler, der læstes Skøder og Arveafkald, der sluttedes alle Forlig, afgjordes alle Gældssager, der drøftedes ny Skatteligninger, der læstes Syn paa Bygninger, og Skader opgjordes, der optegnedes hvad gamle Folk huskede om Markskel, om Ulykker i Krigens Tid, og meget andet.

Og læst mellem Linierne faar man i høj Grad fat i det man helst vil vide Besked om, de ydre Kaar for Befolkningens daglige Liv, og den Brydning som til enhver Tid findes mellem den enkeltes Trang til Selvhævdelse og Samfundets Krav om Fællesvirke, og som netop i Tingbøgerne kommer særligt levende frem, da det først efter 1700 blev saa almindeligt at lade møde ved Prokurator, at den ældre Tids mere personlige Præg tog kendetligt af. Ellers var Reglen at man mødte selv, og da yderligere baade Dommer og Skriver til omtrent samme Tid var en Mand fra Egnen, uden særlig Uddannelse, saa kan man vanskeligt finde en friskere sprudlende Kilde til Sprogets Udvikling, eller bedre Bidrag til Viden om Dagliglivets Forløb.

Ganske særligt gælder det her sagte de nordjyske Tingbøger, og som en, omend kun fattig, Prøve, skal anføres et enkelt morsomt af C. Klitgaard fremdraget Træk fra Nibe Tingbog 1706.

En Fisker Peder Kristensen Hurtigkarl blev som Enkemand 26 IV. 1705 trolovet med en Anne Mikkelsdatter, der faldt saa lidt i hans Broder Niels Kristensen Hurtigkarls Smag, at sidstnævnte først pryglede hende, og derefter for Tinget søgte at give Udtryk for den sociale Afstand han følte mellem hende og sin egen Slægt ved følgende drastiske Udtalelse, der i malende Kraft paa sit Omraade næppe nogensinde er overgaaet: »M a n t a g e i k k e e n S v i n e l o r t o g l æ g g e r v e d e n Æ g g e k a g e s .

VILHELM MARSTRAND

M. ING. F&PF.

JÆRNBETON

BEBYGGELSESPLEANER

ANLÆG AF JÆRNBANER

OG BANEGAARDE

TARIFERING

OVERSLAG

INGENIØRARKITEKTUR

Amaliegade 23^a. Tlf. Palæ 1867 x